

PREFERENCIJALNO GLASOVANJE NA PARLAMENTARNIM IZBORIMA U HRVATSKOJ I NJEGOVI EFEKTI NA POLITIČKO PONAŠANJE I PERCEPCIJU KANDIDATA KOD BIRAČA

dr. sc. Anthony Ban

Alma Mater Europaea, Maribor, Slovenia

univ.mag.med.techn. Branka Ličanin

doktorand Alma Mater Europaea, Maribor, Slovenia

doc. dr. sc. Dinko Bilić

Alma Mater Europaea, Maribor, Slovenia

izv. prof. dr. sc. Božidar Veljković

Alma Mater Europaea, Maribor, Slovenia

SAŽETAK: Preferencijalni izborni model u Hrvatskoj klasificira se kao sustav otvorenih lista, sličan onima koji se koriste u nekim drugim državama članicama Europske unije, ali sa specifičnom značajkom praga od 10 % – kandidat mora dobiti najmanje 10 % ukupnih glasova koje je lista osvojila u izornoj jedinici kako bi promijenio unaprijed određeni redoslijed. U komparativnom smislu, taj se prag smatra relativno visokim u usporedbi s nekim drugim sustavima. Cilj istraživanja je ispitati stavove birača o preferencijalnom glasanju na izborima u Hrvatskoj te utvrditi postoje li razlike u tim stavovima s obzirom na politički interes, izorno ponašanje i dobne karakteristike birača. Postavljena je jedna opća hipoteza i tri specifične hipoteze. Opća hipoteza glasi: Postoje statistički značajne razlike u stavovima prema preferencijalnom glasanju među biračima u Republici Hrvatskoj ovisno o njihovim socio-demografskim obilježjima i prisutnosti političkog interesa. Specifične hipoteze su sljedeće: H1: Birači koji iskazuju politički interes izražavaju statistički značajno pozitivnije stavove prema preferencijalnom glasanju u usporedbi s biračima koji ne iskazuju politički interes; H2: Birači koji su na izborima dali preferencijalni glas izražavaju statistički značajno pozitivniju percepciju demokratske prirode preferencijalnog sustava u odnosu na birače koji nisu dali preferencijalni glas; H3: Mlađi birači pokazuju statistički značajno višu razinu personalizacije političkog izbora, odnosno veći fokus na pojedinačne kandidate pri glasanju, u odnosu na starije birače. Uzorak istraživanja obuhvatio je 300 birača s područja Rovinja (Republika Hrvatska). Istraživanje je provedeno u veljači 2026. godine. Za potrebe istraživanja konstruirana je Skala za procjenu stavova birača prema preferencijalnom glasanju. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom, a statistička analiza provedena je u programu SPSS (verzija 23). Rezultati istraživanja pokazali su da su postavljene hipoteze statistički potvrđene, uz djelomičnu potvrdu druge hipoteze. Nalazi potvrđuju značajnu povezanost između preferencijalnog glasanja, političkog interesa i percepcije kandidata, naglašavajući njegovu ulogu u suvremenim izbornim procesima u Hrvatskoj.

KLJUČNE RIJEČI: preferencijalno glasanje, parlamentarni izbori, političko ponašanje, stavovi birača, percepcija kandidata.

UVOD

Izborni sustavi određuju način na koji se političke preference građana prevode u političku reprezentaciju. Razlikuju se modeli u kojima birači glas daju isključivo političkim strankama i oni koji omogućuju izbor pojedinačnih kandidata unutar stranačkih lista (Karvonen, 2004; Karvonen, 2014). Preferencijsko glasovanje pripada potonjoj skupini te omogućuje izražavanje potpore konkretnim kandidatima, čime se jača veza između birača i njihovih predstavnika (Kasapović, 2003). Budući da obuhvaća različite modele razmjernih izbornih sustava i metode rangiranja kandidata, njegovo definiranje nije jednoznačno (Toplak, 2017). Zbog mogućnosti izravnog utjecaja birača na izbor kandidata, preferencijsko glasovanje povezuje se s personalizacijom politike i većom važnošću individualnih obilježja kandidata u odnosu na stranačku pripadnost (Thijssen et al., 2025).

Normativna polazišta preferencijalnog glasovanja temelje se na pretpostavci da takvi izborni sustavi povećavaju mogućnost izbora, politički utjecaj birača i odgovornost izabranih predstavnika (Farrell i McAllister, 2006). Međutim, ostvarivanje tih ciljeva ovisi o institucionalnim pravilima koja određuju odnos između utjecaja političkih stranaka i birača na izbor kandidata (Passarelli, 2020). U razmjernim izbornim sustavima razlikuju se zatvorene, otvorene i fleksibilne liste, koje biračima u različitoj mjeri omogućuju utjecaj na redoslijed kandidata (Čular, 2023). Iako otvorene i fleksibilne liste omogućuju preferencijsko glasovanje, njegov je učinak često ograničen prakovima za promjenu redoslijeda kandidata, pa se velik dio mandata i dalje dodjeljuje prema unaprijed utvrđenom poretku na listi (André et al., 2015). Unatoč tome, preferencijsko glasovanje potiče razvoj osobne prepoznatljivosti kandidata i mobilizaciju birača, čime utječe na njihove političke karijere, ali i na konkurenciju među kandidatima te odnose unutar političkih stranaka (André et al., 2015; Folke et al., 2016; Bräuninger et al., 2012). Razinu personalizacije političkog ponašanja pritom ne određuje samo izborni sustav, nego i unutarparlamentarne norme, organizacija političkih stranaka i očekivanja vezana uz političku karijeru zastupnika (Louwerse i Otjes, 2016). Navedeni nalazi upućuju na zaključak da učinci preferencijskog glasovanja nisu određeni samo postojanjem otvorenih lista, nego ponajprije konkretnim institucionalnim pravilima i odnosom između birača, kandidata i političkih stranaka.

Preferencijsko glasovanje postavlja veće zahtjeve pred birače jer podrazumijeva odlučivanje ne samo o političkim strankama nego i o pojedinačnim kandidatima. Politički zainteresiraniji i informiraniji birači češće koriste preferencijske glasove (André et al., 2012), dok se manje zainteresirani češće oslanjaju na pojednostavljene obrasce odlučivanja, poput položaja kandidata na listi (Marcinkiewicz i Stegmaier, 2015). Istodobno, birači mogu donositi i strateške odluke utemeljene na očekivanim političkim ishodima i koalicijskim odnosima (Irwin i Van Holsteyn, 2012), što pokazuje da korištenje preferencijskog glasa proizlazi iz kombinacije političke informiranosti, individualnih procjena i različitih heuristika odlučivanja.

Način korištenja preferencijskih glasova uvjetovan je političkim i institucionalnim okruženjem. Obrasci glasovanja ovise o karakteristikama stranačkog sustava, ulozi stranačkih elita i ideološkoj strukturi političkog prostora, dok izborni sustavi oblikuju reprezentativnost, razinu fragmentacije i složenost koalicijskih odnosa (Beblavý i Veselkova, 2014; Carey i Hix, 2011). Primjeri iz različitih država pokazuju da proporcionalni sustavi povećavaju fragmentaciju političke scene (Bloom, 2011), dok otvorene liste oblikuju konkurenciju među kandidatima i raspodjelu preferencijskih glasova, pri čemu obrasci preferencijskog glasovanja ovise ne samo o institucionalnim pravilima nego i o sociopolitičkim čimbenicima, poput veličine političke stranke, društvenog kapitala kandidata i veličine izborne jedinice (Calvo et al., 2015; Passarelli, 2017).

Dosadašnja istraživanja pokazuju da uspjeh kandidata u preferencijskom glasovanju proizlazi iz međudjelovanja osobnih karakteristika, političke komunikacije i društvenog konteksta. Kandidati s lokalnim političkim iskustvom i snažnim lokalnim vezama ostvaruju veći broj preferencijskih glasova, što potvrđuje važnost osobne reputacije (Put i Maddens, 2015). Medijska vidljivost, kampanjske aktivnosti i društvene mreže povećavaju prepoznatljivost kandidata, premda njihov utjecaj na izborni uspjeh nije uvijek izravan (Spierings i Jacobs, 2014; Obholzer i Daniel, 2016; Linek i Škvrňák, 2025). Građani pritom aktivno sudjeluju u online kampanjama, dok profesionalizacija kampanja, lokalni kontekst i poznavanje kandidata dodatno oblikuju izbornu ponašanje (Hosch-Dayican et al., 2016; Tenscher et al., 2012; Marien et al., 2015).

Preferencijsko glasovanje ima važne implikacije za političku reprezentaciju. Iako određene institucionalne promjene mogu povećati zastupljenost žena u predstavničkim tijelima (Stegmaier et al., 2013; Vazquez, 2025), njihovi učinci ovise o političkom i društvenom kontekstu, načinu oblikovanja kandidacijskih lista te postupcima selekcije kandidata unutar političkih stranaka (Ahrens i Lang, 2015; Fortin-Rittberger i Rittberger, 2015; Däubler et al., 2025). Rodni obrasci glasovanja povezani su s političkim resursima kandidata i stranačkom pripadnošću, dok birači mogu pokazivati sklonost kandidatima istoga spola, osobito kada je riječ o deskriptivnoj i supstantivnoj reprezentaciji žena (Erzeel i Caluwaerts, 2015; Holli i Wass, 2010). Međutim, istraživanja ne potvrđuju sustavnu diskriminaciju žena u preferencijskom glasovanju, nego upućuju da razlike u njihovoj zastupljenosti proizlaze ponajprije iz stranačkih obrazaca kandidiranja i političkih karijera (McElroy i Marsh, 2010; Lühiste i Kenny, 2016). S druge strane, kandidati migrantskog podrijetla mogu biti suočeni s negativnim preferencijskim glasovima, a etničko podrijetlo može oblikovati političke preferencije i obrasce grupnog glasovanja (Portmann i Stojanović, 2019; Bergh i Bjørklund, 2011). Može se zaključiti da učinci preferencijskog glasovanja na političku reprezentaciju ovise o međudjelovanju institucionalnih pravila, stranačkih praksi i društvenih obilježja kandidata, a ne isključivo o izbornom sustavu.

Izborni sustavi oblikuju ne samo ponašanje birača nego i političkih aktera te institucionalni razvoj političkog sustava. Čak i manje izborne reforme, poput uvođenja preferencijskog glasovanja, mogu imati značajne političke posljedice (Jacobs i Leyenaar, 2011), dok su odluke o oblikovanju izbornih pravila rezultat strateških interesa političkih aktera i normativnih ciljeva demokratske reprezentacije (Bol, 2016; Boix, 2010). Stoga oblikovanje izbornog sustava podrazumijeva usklađivanje reprezentativnosti, političke stabilnosti i odgovornosti izabranih predstavnika (Babeck, 2025).

Odnos između birača i predstavnika jedno je od središnjih obilježja suvremenih demokracija. Reprezentacija ne podrazumijeva samo pitanje tko je izabran nego i u kojoj mjeri politički predstavnici odgovaraju na preferencije birača (Bengtsson i Wass, 2010). Njihovo ponašanje određuju preferencije birača, stranačka pripadnost, institucionalna pravila i razina javne vidljivosti glasovanja (Hug,

2013). Sustavi koji omogućuju personalizirano glasovanje mogu ojačati vezu između birača i kandidata, premda politička komunikacija i dalje ostaje obilježena nacionalnim temama, čak i u kontekstu europskih izbora koji se često promatraju kao izbori drugoga reda (Picula i Žnidarić, 2015; Pritoni i Vignati, 2019).

Suvremeni politički trendovi obilježeni su rastom personalizacije politike, odnosno slabljenjem tradicionalne stranačke identifikacije i većom važnošću individualnih karakteristika kandidata u političkom odlučivanju (Mughan, 2015). Posljedica je toga da birači sve veću pozornost posvećuju osobinama, kompetencijama i javnom imidžu kandidata (Kokorić, 2025), pri čemu preferencijsko glasovanje omogućuje izražavanje individualiziranih političkih preferencija (Picula, 2014). Međutim, personalizacija ne znači potpunu dominaciju kandidata nad političkim strankama, nego složen odnos između stranačke pripadnosti i individualnih obilježja kandidata (Pritoni i Vignati, 2019). Taj je proces dodatno potaknut rastom nezavisnih političkih aktera, koji zamađuju granicu između stranačke i individualne politike (Leslie, 2025).

Iako se preferencijsko glasovanje smatra važnim oblikom političke participacije (Marsh, 1985), njegova demokratska učinkovitost nije jednoznačno potvrđena. Istraživanja pokazuju da ono ne dovodi nužno do veće unutarstranačke demokracije (Pamies i Cordero, 2024) niti sprječava strateško prilagođavanje političkih stranaka preferencijama birača (Ramonaite, 2010), dok izbor metode određivanja pobjednika ima manji utjecaj na izborne ishode nego što sugeriraju teorijske pretpostavke (McCune i McCune, 2024). Unatoč tome, preferencijsko glasovanje omogućuje biračima da svoju potporu temelje na osobnim kvalitetama kandidata (Kasapović, 2004), osobito u političkim sustavima razvijene demokratske kulture (Ceranić, 2007).

Europske države primjenjuju različite modele preferencijalnog glasovanja koji se razlikuju prema broju preferencijalnih glasova te prema tome je li njihovo korištenje opcionalno ili obvezno (van Erkel, 2017). Sustav s jednim opcionalnim preferencijalnim glasom primjenjuju Austrija, Bugarska (od 2014.), Hrvatska (od 2015.), Danska i Švedska, sustavi s više preferencijalnih glasova prisutni su u Belgiji, Cipru, Češkoj, Grčkoj, Islandu, Italiji (od 2015.), Latviji, Litvi, Luksemburgu (uz

panašaž¹), Norveškoj, Slovačkoj i Švicarskoj (uz panašaž), dok je obvezno preferencijalno glasovanje s jednim glasom prisutno u Estoniji, Finskoj, Poljskoj i Nizozemskoj. Ova raznolikost pokazuje da se preferencijalni sustavi razlikuju prema stupnju slobode birača i mogućnosti utjecaja na konačni izbor kandidata. Međutim, u praksi birači često slijede unaprijed određeni redoslijed kandidata, osobito u sustavima s velikim izbornim jedinicama i dugim listama, što ograničava stvarni učinak preferencijalnih glasova (Rybář i Spáč, 2017).

Pregled dosadašnjih istraživanja pokazuje da su stavovi birača prema preferencijalnom glasovanju rezultat međudjelovanja institucionalnih obilježja izbornog sustava, individualnih karakteristika birača i šireg političkog okruženja. Politički interes, prethodno korištenje preferencijalnog glasa i dob izdvajaju se kao najvažniji čimbenici oblikovanja tih stavova. Budući da su istraživanja u hrvatskom kontekstu i dalje malobrojna, u ovom se radu ispituje povezanost navedenih čimbenika sa stavovima birača prema preferencijalnom glasovanju u Republici Hrvatskoj. Na temelju prikazanih teorijskih spoznaja postavljene su istraživačke hipoteze.

MATERIJALI I METODE

CILJ, HIPOTEZE I VARIJABLE

Istraživanje je usmjereno na ispitivanje stavova birača o preferencijalnom glasovanju na izborima u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na utvrđivanje razlika u tim stavovima u odnosu na politički interes, izbornu ponašanje i dobne karakteristike ispitanika. Opća hipoteza glasi: Postoje statistički značajne razlike u stavovima prema preferencijalnom glasovanju među biračima u Republici Hrvatskoj ovisno o njihovim socio-demografskim obilježjima i prisutnosti političkog interesa. Specifične hipoteze glasile su: H1: Birači koji iskazuju politički interes izražavaju statistički značajno pozitivnije stavove prema preferencijalnom glasovanju u usporedbi s biračima koji ne iskazuju politički interes; H2: Birači koji su na izborima dali preferencijalni glas izražavaju statistički značajno pozitivniju percepciju demokratske prirode preferencijalnog sustava u odnosu na birače koji nisu dali preferencijalni glas; H3: Mlađi birači pokazuju statistički značajno višu razinu personalizacije političkog izbora,

odnosno veći fokus na pojedinačne kandidate pri glasanju, u odnosu na starije birače. Ovisne varijable u ovom istraživanju odnose se na stavove prema preferencijalnom glasovanju, koji su operacionalizirani kroz tvrdnje u skali procjene. Neovisne varijable obuhvaćaju socio-demografske karakteristike ispitanika (dob), kao i varijable političkog ponašanja i interesa: postojanje političkog interesa (da/ne) te davanje preferencijalnog glasa na posljednjim parlamentarnim izborima (da/ne).

INSTRUMENT

Za potrebe istraživanja konstruirana je Skala za procjenu stavova birača prema preferencijalnom glasovanju. Skala je oblikovana kao Likertov tip skale i sastoji se od 20 tvrdnji koje ispituju različite aspekte stavova prema preferencijalnom glasovanju na izborima u Republici Hrvatskoj. Ispitanici su izražavali stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na petostupanjskoj skali (1 – u potpunosti se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem). Tvrdnje su grupirane u četiri dimenzije: informiranost i razumijevanje sustava, percepcija demokratičnosti preferencijalnog glasovanja, personalizacija političkog izbora, politička efikasnost i angažiranost birača. Uz skalu su prikupljeni i socio-demografski podaci (dob), kao i podaci o političkom interesu ispitanika (postojanje političkog interesa) te o izbornom ponašanju (davanje preferencijalnog glasa na posljednjim parlamentarnim izborima).

UZORAK

Uzorak istraživanja činilo je 300 birača s područja Rovinja (Republika Hrvatska). Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno, svi ispitanici dali su informirani pristanak, a odgovori su prikupljeni anonimno. Sukladno važećim institucionalnim pravilima, za ovakvu vrstu anonimnog anketnog istraživanja nije bilo potrebno posebno odobrenje etičkog povjerenstva. Uzorak je bio prigodan, a ispitanici su uključeni u istraživanje na dobrovoljnoj osnovi. Kriteriji uključenja u uzorak bili su: punoljetnost ispitanika (18 i više godina), posjedovanje biračkog prava u Republici Hrvatskoj, sudjelovanje ili mogućnost sudjelovanja na parlamentarnim izborima za Hrvatski sabor. U istraživanje nisu uključene osobe koje ne ispunjavaju

1 Panašaž (fr. panachage) je izborni institut koji omogućuje biračima da kombiniraju kandidate s različitih lista, odnosno da ne glasa-ju samo za jednu stranku, nego da sastave vlastitu listu kandidata prema osobnim preferencijama

navedene uvjete, kao ni ispitanici s nepotpuno ispunjenim upitnicima. Istraživanje je provedeno u veljači 2026. godine.

STATISTIČKA OBRADA PODATAKA

Statistička obrada prikupljenih podataka provedena je u programu SPSS (verzija 23). U analizi su korištene metode deskriptivne i inferencijalne statistike. Analiza je provedena na razini pojedinačnih tvrdnji jer je cilj istraživanja bio detaljno ispitati razlike u specifičnim aspektima stavova birača prema preferencijalnom glasovanju (npr. informiranost, percepcija demokratičnosti, personalizacija političkog izbora i politička učinkovitost), koje bi korištenjem kompozitnih rezultata pojedinih dimenzija bile djelomično izgubljene. Deskriptivna statistika obuhvatila je izračun frekvencija, postotaka, aritmetičkih sredina i standardnih devijacija, radi opisa uzorka i distribucije odgovora na pojedine tvrdnje. S obzirom na prirodu podataka i primjenu Likertove skale i normalnost raspodele dobijenih podataka (Kruskal-Wallis test), za testiranje hipoteza korišteni su neparametrijski statistički testovi. Razlike između dvije dviju nezavisne nezavisnih skupine skupina ispitanika (politički interes: da/ne; davanje preferencijalnog glasa: da/ne) ispitane su primjenom Man-Whitney U testa. Za ispitivanje razlika među više nezavisnih skupina (dobne kategorije) korišten je Kruskal-Wallis test. Statistička značajnost utvrđivana je na razini $p < 0,05$. Uz testiranje statističke značajnosti izračunate su i veličine učinka (effect sizes). Za rezultate Mann-Whitney U testa veličina učinka izražena je koeficijentom r , izračunatim prema formuli $r = |Z|/\sqrt{N}$, dok je za Kruskal-Wallis test izračunata vrijednost epsilon kvadrata (ϵ^2) prema formuli $\epsilon^2 = ((H-k+1))/(N-k)$, gdje H označava vrijednost Kruskal-Wallis testa, k broj uspoređivanih skupina, a N ukupan broj ispitanika. Dobivene vrijednosti interpretirane su prema preporukama koje daju Cohen (2013) za koeficijent r te Tomczak i Tomczak (2014) za ϵ^2 . Radi provjere psihometrijskih karakteristika novoizrađene Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju ispitane su njezina pouzdanost i konstruktna valjanost. Unutarnja konzistentnost skale procijenjena je primjenom Cronbach alfa koeficijenta. Konstruktna valjanost ispitana je eksploratornom

faktorskom analizom primjenom metode Principal Axis Factoring uz Direct Oblimin rotaciju. Prikladnost podataka za provedbu faktorske analize procijenjena je Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) mjerom adekvatnosti uzorka i Bartlettov testom sferičnosti. Broj faktora određen je primjenom Kaiser kriterija čija je vrijednost bila > 1), a za interpretaciju faktorske strukture razmatrana su faktorska opterećenja veća od 0,40.

REZULTATI

REZULTATI DESKRIPTIVNE STATISTIKE

U Tablici 1. prikazani su rezultati deskriptivne statistike koji ukazuju na općenito umjereno do visoko pozitivne stavove birača prema preferencijalnom glasovanju. Prosječne vrijednosti većine tvrdnji kreću se iznad 3,5 (u rasponu od približno 3,45 do 4,41), što znači da ispitanici u pravilu nagnju slaganju s pozitivnim tvrdnjama o sustavu. Najviše vrijednosti zabilježene su kod tvrdnji koje se odnose na percepciju političkog utjecaja i učinkovitosti sustava, primjerice stavovi o mogućnosti utjecaja vlastitog glasa na redoslijed kandidata ($M = 4,40$), te o tome da sustav potiče veći interes za izbore ($M = 4,41$), što sugerira da birači prepoznaju preferencijalno glasovanje kao alat osobnog političkog utjecaja. Također, relativno visoke prosječne vrijednosti vidljive su kod tvrdnji o informiranosti i razumijevanju sustava (npr. $M \approx 3,91 - 4,13$), što upućuje na dobru informiranost ispitanika. S druge strane, nešto niže vrijednosti pojavljuju se kod tvrdnji vezanih uz personalizaciju političkog izbora, poput informiranja o kandidatima ($M = 2,79$) ili spremnosti podržati niže rangiranog kandidata ($M = 3,26$), što sugerira da birači i dalje djelomično ostaju usmjereni na stranke, a ne isključivo na pojedince. Standardne devijacije su uglavnom umjerene (u rasponu od približno 0,61 do 1,10), što pokazuje da nema izrazito velikih odstupanja u odgovorima, odnosno da su stavovi relativno homogeni unutar uzorka. Rezultati ukazuju da birači imaju pozitivan, ali ne potpuno izražen personaliziran odnos prema preferencijalnom glasovanju: sustav doživljavaju kao demokratičan i učinkovit, ali ga ne koriste u potpunosti u smislu individualnog izbora kandidata.

Tablica 1: Deskriptivna statistika za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	f(1)	f(2)	f(3)	f(4)	f(5)	N	M	Sd	Min	Max
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	0	13	59	171	57	300	3.9067	.74373	2	5
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redosljed kandidata na listi.	0	6	35	174	85	300	4.1267	.68228	2	5
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	2	24	96	148	30	300	3.6000	.80134	1	5
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	1	11	64	142	82	300	3.9767	.81548	1	5
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	3	19	73	143	62	300	3.8067	.87091	1	5
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	6	36	108	117	33	300	3.4500	.91119	1	5
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	0	5	42	141	112	300	4.2000	.73607	2	5
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	0	0	20	138	142	300	4.4067	.61309	3	5
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	0	12	82	146	60	300	3.8467	.78222	2	5.00
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	0	12	79	139	70	300	3.8900	.80419	2	5
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	9	48	75	116	52	300	3.5133	1.04888	1	5
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	0	28	83	124	65	300	3.7533	.89918	2	5
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	20	57	83	106	34	300	3.2567	1.09611	1	5
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	40	78	97	76	9	300	2.7867	1.06062	1	5
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	0	35	101	108	56	300	3.6167	.91971	2	5
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	2	10	37	111	140	300	4.2567	.84844	1	5
Smatram da moj glas može promijeniti redosljed kandidata.	0	1	21	135	143	300	4.4000	.63351	2	5
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	9	22	55	111	103	300	3.9233	1.04295	1	5
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	0	1	29	116	154	300	4.4100	.67584	2	5
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	0	22	65	173	40	300	3.7700	.76968	2	5

REZULTATI KOLMOGOROV-SMIRNOV TESTA

U tablici Tablici 2. prikazani su rezultati Kolmogorov–Smirnov i Shapiro–Wilk testova normalnosti raspodjele za sve analizirane tvrdnje. Dobiveni rezultati pokazuju da su za sve varijable p-vrijednosti manje od 0,05 ($p = 0,000$), što znači da se distribucije statistički značajno razlikuju od normalne. Vrijednosti Kolmogorov–Smir-

nov statistike kreću se približno od 0,186 do 0,327, dok se Shapiro–Wilk koeficijenti kreću od oko 0,742 do 0,905, što dodatno potvrđuje odstupanje od normalne raspodjele. Sukladno tome, opravdana je primjena neparametrijskih statističkih testova u daljnjoj analizi (Mann–Whitney U i Kruskal–Wallis test), kako je i provedeno u istraživanju.

Tablica 2: Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	p	Statistic	df	p
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	.310	300	.000	.824	300	.000
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	.290	300	.000	.791	300	.000
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	.285	300	.000	.856	300	.000
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	.258	300	.000	.847	300	.000
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	.271	300	.000	.862	300	.000
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	.227	300	.000	.889	300	.000
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	.236	300	.000	.807	300	.000
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	.307	300	.000	.742	300	.000
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	.264	300	.000	.851	300	.000
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	.251	300	.000	.853	300	.000
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	.239	300	.000	.894	300	.000
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	.238	300	.000	.871	300	.000
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	.218	300	.000	.905	300	.000
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	.186	300	.000	.903	300	.000
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	.208	300	.000	.878	300	.000
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	.276	300	.000	.782	300	.000
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	.305	300	.000	.750	300	.000

Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	.243	300	.000	.843	300	.000
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	.322	300	.000	.750	300	.000
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	.327	300	.000	.822	300	.000

REZULTATI MAN-WHITNEY U TESTA

U tablici Tablici 3. prikazani su rezultati Mann-Whitney U testa kojim su ispitane razlike u stavovima ispitanika s obzirom na postojanje političkog interesa. Rezultati pokazuju da su za sve analizirane tvrdnje utvrđene statistički značajne razlike ($p < 0,05$), pri čemu se p-vrijednosti u većini slučajeva kreću na razini $p = 0,000$. Vrijednosti Z-statistike kreću se približno od -2,97 do -5,53, što ukazuje na konzistentne razlike između skupina. Negativni Z-iznosi sugeriraju da ispitanici koji iskazuju politički interes imaju više rangove, odnosno izraženi-

je pozitivne stavove u odnosu na ispitanike bez političkog interesa. Ukupno gledano, rezultati jasno potvrđuju da je politički interes značajan faktor u oblikovanju stavova prema preferencijalnom glasovanju, pri čemu politički zainteresirani birači iskazuju pozitivnije percepcije sustava u svim promatranim aspektima. Izračunate veličine učinka ukazuju da su utvrđene razlike između ispitanika s različitim razinom političkog interesa uglavnom bile male do srednje, pri čemu su najveće vrijednosti zabilježene kod tvrdnji koje se odnose na poznavanje sustava preferencijalnog glasovanja i dostupnost informacija ($r \approx 0.32$).

Tablica 3: Man-Whitney U test – Razlika stavova ispitanika u odnosu na politički interes vezano za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p	r
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	7503.000	17373.000	-5.513	.000	0.318
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	8508.500	18378.500	-4.064	.000	0.235
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	8094.000	17964.000	-4.506	.000	0.260
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	7347.000	17217.000	-5.531	.000	0.319
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	8327.000	18197.000	-4.113	.000	0.237
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	9088.000	18958.000	-2.985	.000	0.172
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	8814.500	18684.500	-3.469	.000	0.200
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	8536.000	18406.000	-3.983	.000	0.230
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	8319.000	18189.000	-4.154	.000	0.240
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	7760.500	17630.500	-4.921	.000	0.284
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	7873.500	17743.500	-4.634	.000	0.268
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	7754.000	17624.000	-4.853	.000	0.280

Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	7952.000	17822.000	-4.503	.000	0.260
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	7645.000	17515.000	-4.918	.000	0.284
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	8139.500	18009.500	-4.287	.000	0.248
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	8991.000	18861.000	-3.204	.001	0.185
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	8927.000	18797.000	-3.390	.001	0.196
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	9086.000	18956.000	-2.969	.003	0.171
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	8937.500	18807.500	-3.362	.001	0.194
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	7932.000	17802.000	-4.889	.000	0.282

Napomena. Veličina učinka (r) izračunata je prema formuli $r = |Z|/\sqrt{N}$, pri čemu je $N = 300$. Prema kriterijima koje daje Cohen (2013) kriterijima vrijednosti od 0,10 označavaju mali, 0,30 srednji, a 0,50 veliki učinak.

U Tablici 4. prikazane su srednje vrijednosti rangova (mean rank) za dvije skupine ispitanika s obzirom na postojanje političkog interesa. Rezultati pokazuju da ispitanici koji iskazuju politički interes dosljedno imaju više prosječne rangove u odnosu na ispitanike bez političkog interesa. Vrijednosti srednjih rangova za politički zainteresirane ispitanike kreću se približno od 163 do 175, dok

se za ispitanike bez političkog interesa kreću od oko 123 do 135. Ovakav obrazac prisutan je kod svih analiziranih tvrdnji. To potvrđuje nalaze iz prethodne analize i ukazuje da ispitanici s političkim interesom imaju izraženije pozitivne stavove prema preferencijalnom glasovanju u svim promatranim dimenzijama.

Tablica 4: Mann-Whitney U test – Razlika stavova ispitanika u odnosu na politički interes vezano za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	Politički interes	N	mean of rank
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	POSTOJI	160	173.61
	NE POSTOJI	140	124.09
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	POSTOJI	160	167.32
	NE POSTOJI	140	131.28
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	POSTOJI	160	169.91
	NE POSTOJI	140	128.31
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	POSTOJI	160	174.58
	NE POSTOJI	140	122.98
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	POSTOJI	160	168.46
	NE POSTOJI	140	129.98
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	POSTOJI	160	163.70
	NE POSTOJI	140	135.41

Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	POSTOJI	160	165.41
	NE POSTOJI	140	133.46
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	POSTOJI	160	167.15
	NE POSTOJI	140	131.47
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	POSTOJI	160	168.51
	NE POSTOJI	140	129.92
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	POSTOJI	160	172.00
	NE POSTOJI	140	125.93
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	POSTOJI	160	171.29
	NE POSTOJI	140	126.74
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	POSTOJI	160	172.04
	NE POSTOJI	140	125.89
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	POSTOJI	160	170.80
	NE POSTOJI	140	127.30
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	POSTOJI	160	172.72
	NE POSTOJI	140	125.11
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	POSTOJI	160	169.63
	NE POSTOJI	140	128.64
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	POSTOJI	160	164.31
	NE POSTOJI	140	134.72
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	POSTOJI	160	164.71
	NE POSTOJI	140	134.26
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	POSTOJI	160	163.71
	NE POSTOJI	140	135.40
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	POSTOJI	160	164.64
	NE POSTOJI	140	134.34
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	POSTOJI	160	170.93
	NE POSTOJI	140	127.16

U Tablici 5. prikazani su rezultati Mann–Whitney U testa kojim su ispitane razlike u stavovima ispitanika s obzirom na davanje preferencijalnog glasa na prethodnim izborima. Rezultati pokazuju da su za većinu tvrdnji utvrđene statistički značajne razlike ($p < 0,05$). Vrijednosti Z-statistike kreću se približno od -2,18 do -3,96, što ukazuje na postojanje razlika između skupina. Iznimka je tvrdnja

o tome da preferencijalno glasovanje povećava demokraciju izbora ($p = 0,125$), gdje razlika nije statistički značajna. Izračunate veličine učinka (r) pokazale su da su razlike između ispitanika koji su na prethodnim izborima koristili preferencijalni glas i onih koji ga nisu koristili bile pretežno male ($r = 0,088–0,229$), unatoč tome što je većina razlika bila statistički značajna.

Tablica 5: Mann-Whitney U test – Razlika stavova ispitanika u odnosu na davanje preferencijalnog glasa na prethodnim izborima vezano za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p	r
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	8412.000	16540.000	-3.875	.000	0.224
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	8859.500	16987.500	-3.241	.001	0.187
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	8648.500	16776.500	-3.423	.001	0.198
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	8254.500	16382.500	-3.958	.000	0.229
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	9030.500	17158.500	-2.826	.005	0.163
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	9911.500	18039.500	-1.533	.125	0.088
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	9424.000	17552.000	-2.293	.022	0.132
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	8730.500	16858.500	-3.404	.001	0.196
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	8889.500	17017.500	-3.051	.002	0.176
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	8431.500	16559.500	-3.689	.000	0.213
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	9102.500	17230.500	-2.648	.008	0.153
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	8713.500	16841.500	-3.231	.001	0.187
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	9057.000	17185.000	-2.699	.007	0.156
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	8763.500	16891.500	-3.104	.002	0,179
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	8608.500	16736.500	-3.362	.001	0.194
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	9363.000	17491.000	-2.376	.017	0.137
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	8960.000	17088.000	-3.050	.002	0.176
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	9451.000	17579.000	-2.176	.030	0.126
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	9279.000	17407.000	-2.560	.010	0,148
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	8795.500	16923.500	-3.308	.001	0.191

U Tablici 6. prikazane su srednje vrijednosti rangova (mean rank) za ispitanike s obzirom na to jesu li dali preferencijalni glas na prethodnim izborima. Rezultati pokazuju da ispitanici koji su dali preferencijalni glas dosljedno imaju više prosječne rangove u odnosu na one koji to nisu učinili. Vrijednosti srednjih rangova za ispitanike koji su dali preferencijalni glas kreću se približno od 156 do 166, dok se za ispitanike koji nisu dali prefe-

rencijalni glas kreću od oko 129 do 142. Ovakav obrazac prisutan je kod gotovo svih tvrdnji. To potvrđuje nalaze iz prethodne analize i ukazuje da ispitanici s iskustvom davanja preferencijalnog glasa imaju izraženije pozitivne stavove prema preferencijalnom glasovanju, osobito u pogledu razumijevanja sustava, percepcije političkog utjecaja i angažiranosti.

Tablica 6: Mann-Whitney U test – Razlika stavova ispitanika u odnosu na davanje preferencijalnog glasa na prethodnim izborima vezano za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	Preferencijalni glas na prethodnim izborima	N	mean of rank
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	JEST DAN	173	165.38
	NIJE DAN	127	130.24
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	JEST DAN	173	162.79
	NIJE DAN	127	133.76
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	JEST DAN	173	164.01
	NIJE DAN	127	132.10
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	JEST DAN	173	166.29
	NIJE DAN	127	129.00
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	JEST DAN	173	161.80
	NIJE DAN	127	135.11
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	JEST DAN	173	156.71
	NIJE DAN	127	142.04
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	JEST DAN	173	159.53
	NIJE DAN	127	138.20
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	JEST DAN	173	163.53
	NIJE DAN	127	132.74
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	JEST DAN	173	162.62
	NIJE DAN	127	134.00
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	JEST DAN	173	165.26
	NIJE DAN	127	130.39
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	JEST DAN	173	161.38
	NIJE DAN	127	135.67
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	JEST DAN	173	163.63
	NIJE DAN	127	132.61
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	JEST DAN	173	161.65
	NIJE DAN	127	135.31
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	JEST DAN	173	163.34
	NIJE DAN	127	133.00

Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	JEST DAN	173	164.24
	NIJE DAN	127	131.78
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	JEST DAN	173	159.88
	NIJE DAN	127	137.72
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	JEST DAN	173	162.21
	NIJE DAN	127	134.55
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	JEST DAN	173	159.37
	NIJE DAN	127	138.42
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	JEST DAN	173	160.36
	NIJE DAN	127	137.06
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	JEST DAN	173	163.16
	NIJE DAN	127	133.26

REZULTATI KRUSKAL-WALLIS TESTA

U Ttablici 7. prikazani su rezultati Kruskal–Wallis testa kojim su ispitane razlike u stavovima ispitanika s obzirom na dobne skupine. Rezultati pokazuju da su za sve analizirane tvrdnje utvrđene statistički značajne razlike ($p = 0,000$). Vrijednosti hi-kvadrat statistike kreću se približno od 17,43 do 70,61, što ukazuje na izražene razlike među dobnim skupinama u svim promatranim aspektima stavova. Dob se pokazuje kao značajan faktor u oblikovanju stavova prema preferencijalnom glasovanju, što

potvrđuje postojanje razlika između mladih, srednjih i starijih ispitanika, dok će smjer tih razlika biti detaljnije vidljiv iz analize srednjih rangova u sljedećoj tablici. Vrijednosti epsilon kvadrata pokazale su da je dob imala pretežno srednji do veliki učinak na stavove ispitanika prema preferencijalnom glasovanju ($\epsilon^2 = 0,052 - 0,231$), pri čemu su najveće veličine učinka zabilježene za tvrdnje koje se odnose na poznavanje načina funkcioniranja preferencijalnog glasovanja i razumijevanje utjecaja preferencijalnog glasa na redoslijed kandidata.

Tablica 7: Kruskal–Wallis test – Razlika stavova ispitanika u odnosu na dob vezano za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	Chi-square	df	p	ϵ^2
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	67.122	2	.000	0.219
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	70.613	2	.000	0.231
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	38.782	2	.000	0.124
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	46.570	2	.000	0.150
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	58.702	2	.000	0.191
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	42.117	2	.000	0.135
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	55.651	2	.000	0.181
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	34.770	2	.000	0.110
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	17.429	2	.000	0.052
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	26.928	2	.000	0.084
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	47.373	2	.000	0.153

Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	47.365	2	.000	0.153
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	32.224	2	.000	0.102
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	23.646	2	.000	0.073
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	24.849	2	.000	0.077
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	36.296	2	.000	0.116
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	42.498	2	.000	0.136
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	25.674	2	.000	0.080
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	26.070	2	.000	0.081
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	39.810	2	.000	0.127

Napomena: Veličina učinka izražena je epsilon kvadratom (ϵ^2), izračunatim prema formuli $\epsilon^2 = \frac{(H - k + 1)}{(N - k)}$, gdje je H vrijednost Kruskal–Wallis testa, k broj skupina, a N ukupan broj ispitanika. Prema uobičajenim kriterijima vrijednosti od 0,01 označavaju mali, 0,06 srednji, a 0,14 veliki učinak.

U Tablici 8. prikazane su srednje vrijednosti rangova (mean rank) za tri dobne skupine ispitanika. Rezultati pokazuju jasan obrazac prema kojem mlađi ispitanici (do 30 godina) imaju najviše vrijednosti rangova, zatim slijede ispitanici srednje dobi (30 – 50 godina), dok najniže vrijednosti bilježe ispitanici stariji od 50 godina. Srednji rangovi za najmlađu skupinu kreću se približno od 168 do 200, za srednju dob od oko 132 do 159, dok se za najstari-

ju skupinu kreću od približno 103 do 124. Ovakav raspored ukazuje da mlađi ispitanici iskazuju izraženije pozitivne stavove prema preferencijalnom glasovanju, dok su stariji ispitanici u pravilu suzdržaniji. Rezultati potvrđuju da su generacijske razlike jasno prisutne, pri čemu mlađi birači pokazuju veću otvorenost i angažiranost u odnosu na preferencijalni sustav glasovanja.

Tablica 8: Kruskal–Wallis test – Razlika stavova ispitanika u odnosu na dob vezano za tvrdnje koje se odnose na stavove birača prema preferencijalnom glasovanju

Tvrdnja	grupa	N	Mean Rank
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	< 30 GODINA	104	194.84
	30 – 50 GODINA	105	147.07
	> 50 GODINA	91	103.79
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.	< 30 GODINA	104	200.48
	30 – 50 GODINA	105	132.68
	> 50 GODINA	91	113.95
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	< 30 GODINA	104	181.54
	30 – 50 GODINA	105	154.36
	> 50 GODINA	91	110.58
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	< 30 GODINA	104	191.50
	30 – 50 GODINA	105	141.22
	> 50 GODINA	91	114.36
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	< 30 GODINA	104	196.42
	30 – 50 GODINA	105	140.69
	> 50 GODINA	91	109.35

	< 30 GODINA	104	189.49
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	30 – 50 GODINA	105	143.19
	> 50 GODINA	91	114.38
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	< 30 GODINA	104	193.99
	30 – 50 GODINA	105	142.48
	> 50 GODINA	91	110.05
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	< 30 GODINA	104	182.63
	30 – 50 GODINA	105	147.41
	> 50 GODINA	91	117.35
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	< 30 GODINA	104	168.24
	30 – 50 GODINA	105	157.67
	> 50 GODINA	91	121.95
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	< 30 GODINA	104	172.54
	30 – 50 GODINA	105	159.71
	> 50 GODINA	91	114.68
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	< 30 GODINA	104	190.96
	30 – 50 GODINA	105	146.16
	> 50 GODINA	91	109.26
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	< 30 GODINA	104	189.99
	30 – 50 GODINA	105	147.34
	> 50 GODINA	91	109.02
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	< 30 GODINA	104	181.56
	30 – 50 GODINA	105	151.73
	> 50 GODINA	91	113.58
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	< 30 GODINA	104	175.89
	30 – 50 GODINA	105	153.70
	> 50 GODINA	91	117.79
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	< 30 GODINA	104	179.57
	30 – 50 GODINA	105	147.53
	> 50 GODINA	91	120.70
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	< 30 GODINA	104	183.88
	30 – 50 GODINA	105	148.18
	> 50 GODINA	91	115.02
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	< 30 GODINA	104	185.90
	30 – 50 GODINA	105	147.50
	> 50 GODINA	91	113.49
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	< 30 GODINA	104	182.17
	30 – 50 GODINA	105	141.74
	> 50 GODINA	91	124.41

	< 30 GODINA	104	174.39
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	30 – 50 GODINA	105	155.07
	> 50 GODINA	91	117.92
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	< 30 GODINA	104	182.09
	30 – 50 GODINA	105	152.48
	> 50 GODINA	91	112.12

MJERA POUZDANOSTI – CRONBACH'S ALFA (α) VRIJEDNOSTI

Pouzdanost Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju ispitana je primjenom Cronbach koeficijenta alfa. Dobivena vrijednost Cronbach alfa

koeficijenta iznosila je 0,951, dok je Cronbach alfa temeljen na standardiziranim stavkama iznosio 0,953, što ukazuje na vrlo visoku unutarnju konzistentnost skale. Dobiveni rezultati potvrđuju da 20 stavki skale pouzdano mjeri zajednički konstrukt stavova birača prema preferencijalnom glasovanju (Tablica 9.).

Tablica 9: Statistika pouzdanosti Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju

Cronbach's alfa	Cronbach's alfa temeljena na standardiziranim stavkama	Broj stavki
.951	.953	20

Analiza pojedinačnih stavki pokazala je da su prilagođene korelacije između svake stavke i ukupnog rezultata skale iznosile od 0,502 do 0,818, što upućuje na zadovoljavajuću do vrlo dobru povezanost svih stavki s ukupnim rezultatom skale. Vrijednosti Cronbachova alfa u slučaju izostavljanja

pojedine stavke kretale su se između 0,947 i 0,951 te nisu bile veće od ukupnog Cronbachova alfa koeficijenta ($\alpha = 0,951$). To pokazuje da izostavljanje nijedne stavke ne bi doprinijelo povećanju pouzdanosti instrumenta, zbog čega su sve stavke zadržane u konačnoj verziji skale (Tablica 10.).

Tablica 10: Statistika po stavkama Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju

Odrednica	Prosjeck skale nakon izostavljanja stavke	Varijanca skale nakon izostavljanja stavke	Prilagođena korelacija između stavke i ukupnog rezultata	Cronbach's alfa ako je stavka izbrisana
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	72.9900	136.505	.740	.948
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redosljed kandidata na listi.	72.7700	137.656	.737	.948
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	73.2967	137.400	.632	.950
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	72.9200	135.773	.709	.949
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	73.0900	133.300	.789	.947
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	73.4467	134.342	.698	.949
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	72.6967	137.108	.712	.949
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	72.4900	139.395	.701	.949

Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	73.0500	140.014	.502	.951
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	73.0067	138.883	.548	.951
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	73.3833	129.301	.818	.947
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	73.1433	132.605	.797	.947
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	73.6400	129.616	.765	.948
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	74.1100	132.546	.665	.950
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	73.2800	134.430	.687	.949
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	72.6400	134.853	.728	.948
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	72.4967	139.381	.678	.949
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	72.9733	133.518	.635	.950
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	72.4867	138.659	.679	.949
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	73.1267	137.690	.644	.949

Deskriptivna statistika ukupnog rezultata Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju pokazuje da je prosječna vrijednost iznosila $M = 76,90$ ($SD = 12,24$), uz varijancu od 149,92. Dobivene vrijednosti

upućuju na relativno homogenu raspodjelu rezultata te pružaju osnovu za daljnje analize stavova birača prema preferencijalnom glasovanju (Tablica 11.).

Tablica 11: Statistika Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju

M	Varijanca	Sd	Broj stavki
76.8967	149.919	12.24414	20

EKSPLOLATIVNA FAKTORSKA ANALIZA (EFA)

Prije provedbe eksploratorne faktorske analize ispitana je prikladnost podataka za faktorizaciju primjenom Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) mjere adekvatnosti uzorka i Bartlettovog testa sferičnosti. Dobivena vrijednost KMO iznosila je 0,914, što prema preporukama Kaisera ukazuje na izvrsnu prikladnost uzorka za provedbu faktorske analize. Bartlettov test sferičnosti bio je statistički značajan ($\chi^2(190) = 6065,179$; $p < 0,001$), što potvrđuje da kore-

lacijska matrica značajno odstupa od jedinične matrice te da među varijablama postoji dovoljna razina međusobne povezanosti za provođenje faktorske analize. Dobiveni rezultati opravdavaju primjenu eksploratorne faktorske analize na podacima prikupljenim ovim istraživanjem. Sukladno navedenim pokazateljima, pristupilo se eksploratornoj faktorskoj analizi radi ispitivanja konstruktne valjanosti novoizrađene Skale za procjenu stavova birača prema preferencijalnom glasovanju (Tablica 12.).

Tablica 12: KMO mjera adekvatnosti uzorka i Bartlettov test sferičnosti za Skalu procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju

Kaiser-Meyer-Olkin mjera adekvatnosti uzorka		.914
Bartlett test sferičnosti	Približna vrijednost hi-kvadrata (χ^2)	6065.179
	df	190
	p	.000

Rezultati eksploratorne faktorske analize pokazali su da su, prema Kaiserovu kriteriju ($\text{eigenvalue} > 1$), izdvojena četiri faktora. Prvi faktor imao je karakteristični korijen (eigenvalue) od 10,705 te je objasnio 53,526 % ukupne varijance. Drugi faktor imao je eigenvalue 2,170 i objasnio je dodatnih 10,852 % varijance, treći faktor eigenvalue 1,685 i 8,427 % varijance, dok je četvrti faktor imao eigenvalue 1,098 i objasnio 5,489 % ukupne varijance.

Kumulativno, četiri izdvojena faktora objasnila su 78,295 % ukupne varijance, što upućuje na vrlo dobru faktorsku strukturu i potvrđuje da izdvojeni faktori obuhvaćaju velik dio varijabiliteta ispitivanog konstrukta. Dobiveni rezultati pružaju potporu konstruktnoj valjanosti novoi- zrađene Skale za procjenu stavova birača prema preferencijalnom glasovanju (Tablica 13.).

Tablica 13: Ukupna objašnjena varijanca i izdvojeni faktori eksploratorne faktorske analize Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju

Faktor	Početne karakteristične vrijednosti			Zbroj kvadriranih faktorskih opterećenja nakon ekstrakcije			Zbroj kvadriranih faktorskih opterećenja nakon rotacije
	Ukupno	% varijance	Kumulativni %	Ukupno	% varijance	Kumulativni %	Ukupno
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.	10.705	53.526	53.526	10.443	52.214	52.214	7.062
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redosljed kandidata na listi.	2.170	10.852	64.378	1.915	9.573	61.786	6.183
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.	1.685	8.427	72.806	1.445	7.224	69.011	7.393
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.	1.098	5.489	78.295	.817	4.086	73.097	7.479
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.	.703	3.516	81.811				
Preferencijalno glasovanje povećava demokratičnost izbora.	.623	3.113	84.924				
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.	.485	2.424	87.348				
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.	.399	1.994	89.342				

Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.	.336	1.681	91.023
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.	.299	1.496	92.519
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	.248	1.240	93.759
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	.233	1.163	94.922
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	.204	1.021	95.943
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	.179	.896	96.839
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	.132	.660	97.499
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.	.129	.644	98.143
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.	.114	.571	98.714
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.	.097	.484	99.198
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.	.090	.450	99.648
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.	.070	.352	100.000

U Tablici 14. prikazana je matrica faktorskih opterećenja dobivena primjenom metode Principal Axis Factoring uz Direct Oblimin rotaciju. Rezultati pokazuju da su se tvrdnje grupirale u četiri izdvojena faktora, pri čemu su faktorska opterećenja uglavnom bila visoka i kretala se u rasponu od 0,549 do 0,931, odnosno od -0,545 do -0,844 za četvrti faktor. Većina tvrdnji pokazala je visoka opterećenja na jednom faktoru, bez značajnijih višestru-

kih opterećenja, što upućuje na dobru diferenciranost izdvojenih faktora. Dobivena faktorska struktura u velikoj mjeri odgovara teorijski pretpostavljenim dimenzijama skale, iako su pojedine tvrdnje pokazale određena odstupanja u odnosu na očekivanu faktorsku pripadnost. Dobiveni rezultati potvrđuju zadovoljavajuću konstruktivnu valjanost Skale za procjenu stavova birača prema preferencijalnom glasovanju.

Tablica 14: Matrica faktorskih opterećenja nakon eksploratorne faktorske analize (Principal Axis Factoring) i Direct Oblimin rotacije

	Faktor			
	1 (Informiranost i razumijevanje sustava)	2 (Percepcija demokracije preferencijalnog glasovanja)	3 (Personalizacija političkog izbora)	4 (Politička efikasnost i angažiranost birača)
Upoznat/a sam s načinom funkcioniranja preferencijalnog glasovanja u Hrvatskoj.		.549		
Razumijem kako preferencijalni glas utječe na redoslijed kandidata na listi.				-.645
Kao biraču, pravila preferencijalnog glasovanja su mi jasna.		.859		
Smatram da su informacije o preferencijalnom glasovanju lako dostupne.				-.545
Mediji dovoljno objašnjavaju način funkcioniranja preferencijalnog sustava.				-.844
Preferencijalno glasovanje povećava demokraciju izbora.				-.659
Ovaj sustav omogućava biračima veći utjecaj na izbor kandidata.				-.715
Preferencijalni glas smanjuje utjecaj stranačkih elita.			.773	
Smatram da je preferencijalno glasovanje pravedno rješenje.		.931		
Preferencijalni sustav doprinosi većoj odgovornosti kandidata prema biračima.		.886		
Prilikom glasovanja važnije mi je tko je kandidat nego kojoj stranci pripada.	.735			
Osobne osobine kandidata značajno utječu na moju odluku o glasovanju.	.598			
Spreman/na sam podržati kandidata koji mi se sviđa čak i ako nije visoko na listi.	.833			
Informiram se o pojedinačnim kandidatima prije donošenja odluke.	.791			
Društvene mreže utječu na moj izbor konkretnog kandidata.	.655			
Preferencijalni glas daje mi osjećaj većeg političkog utjecaja.			.880	
Smatram da moj glas može promijeniti redoslijed kandidata.			.829	
Zbog mogućnosti preferencijalnog glasovanja osjećam veću odgovornost pri glasovanju.			.754	
Ovaj sustav potiče me da se više interesiram za izbore.			.780	
Preferencijalno glasovanje povećava moju motivaciju da izađem na izbore.		.687		

Napomena. Prikazana su samo faktorska opterećenja $\geq |0,40|$. Metoda ekstrakcije: Principal Axis Factoring. Metoda rotacije: Direct Oblimin s Kaiserovom normalizacijom. Rotacija je konvergirala nakon 12 iteracija

U Tablici 15. prikazane su korelacije između izdvojenih faktora dobivene nakon primjene metode Principal Axis Factoring uz Direct Oblimin rotaciju. Rezultati pokazuju da su svi izdvojeni faktori međusobno umjereno povezani. Pozitivne korelacije između prvog, drugog i trećeg faktora kretale su se od 0,391 do 0,501, što upućuje na postojanje zajedničkih obilježja između pojedinih dimenzija skale. Četvrti faktor pokazao je umjerene negativne

korelacije s preostalim faktorima ($r = -0,430$ do $-0,591$), što ukazuje na suprotan smjer odnosa, ali ne dovodi u pitanje njegovu pripadnost ukupnom konstrukt. Dobiveni rezultati potvrđuju da su izdvojeni faktori međusobno povezani, ali dovoljno razlikovani, što opravdava primjenu oblique (Direct Oblimin) rotacije u eksploratornoj faktorskoj analizi.

Tablica 15: Matrica korelacija između izdvojenih faktora

Faktor	1 (Informiranost i razumijevanje sustava)	2 (Percepcija demokracije i preferencijalnog glasovanja)	3 (Personalizacija političkog izbora)	4 (Politička efikasnost i angažiranost birača)
1 (Informiranost i razumijevanje sustava)	1.000	.391	.501	-.591
2 (Percepcija demokracije i preferencijalnog glasovanja)	.391	1.000	.468	-.430
3 (Personalizacija političkog izbora)	.501	.468	1.000	-.559
4 (Politička efikasnost i angažiranost birača)	-.591	-.430	-.559	1.000

DISKUSIJA

Rezultati istraživanja ukazuju na potvrdu postavljenih hipoteza, uz djelomičnu potvrdu druge hipoteze. Prva hipoteza (H1) je potvrđena, budući da su utvrđene statistički značajne razlike u stavovima s obzirom na politički interes ($Z = -2,97$ do $-5,53$; $p < 0,05$), pri čemu ispitanici s političkim interesom imaju više rangove (oko 163–175) u odnosu na one bez interesa (oko 123–135). Druga hipoteza (H2) je djelomično potvrđena, budući da ispitanici koji su dali preferencijalni glas na prethodnim izborima iskazuju statistički značajno pozitivnije stavove u većini tvrdnji koje se odnose na percepciju demokratske prirode preferencijalnog sustava u odnosu na ispitanike koji nisu dali preferencijalni glas ($Z = -2,293$ do $-3,689$; $p < 0,05$), uz iznimku tvrdnje o doprinosu preferencijalnog glasovanja demokracije izbora, gdje razlika nije statistički značajna ($p = 0,125$). Dobiveni rezultati također upućuju na specifičnost hrvatskog izbornog sustava u odnosu na dio europskih otvorenih listnih sustava. Dok međunarodna istraživanja uglavnom naglašavaju potencijal preferencijalnog glasovanja za jačanje personalizacije politike, nalazi ovog istraživanja sugeriraju da relativno visok izborni prag od 10 % može ograničiti ostvarenje tih

učinaka u praksi. Time rezultati pokazuju da formalno uvođenje preferencijalnog glasovanja samo po sebi nije dovoljno za snažniju personalizaciju političkog izbora, nego njegov učinak ovisi o konkretnom institucionalnom dizajnu sustava. Ovakav nalaz predstavlja doprinos postojećim spoznajama jer potvrđuje važnost nacionalnog institucionalnog konteksta u oblikovanju stavova birača prema preferencijalnom glasovanju. Treća hipoteza (H3) je potvrđena, budući da rezultati Kruskal–Wallis testa ukazuju na statistički značajne razlike među dobnim skupinama ($\chi^2 = 23,65$ do $47,37$; $p = 0,000$). Mlađi ispitanici dosljedno ostvaruju više rangove na varijablama koje se odnose na personalizaciju političkog izbora, odnosno pokazuju veći fokus na pojedinačne kandidate pri glasovanju u usporedbi sa starijim ispitanicima, koji ostvaruju najniže rangove. Na temelju navedenog, potvrđena je i opća hipoteza, budući da su utvrđene statistički značajne razlike u stavovima prema preferencijalnom glasovanju s obzirom na politički interes, izbornu ponašanje i dob ispitanika ($p < 0,05$). Dobiveni rezultati mogu se dodatno interpretirati u kontekstu različitih razina političke socijalizacije i informiranosti birača. Mlađi birači vjerojatno pokazuju veću sklonost personalizaciji političkog izbora zbog slabije vezanosti uz tradicionalne stra-

načke identifikacije te veće izloženosti digitalnim medijima i individualiziranim oblicima političke komunikacije. S druge strane, izraženija pozitivna percepcija preferencijalnog glasovanja kod politički zainteresiranih birača može se objasniti činjenicom da ovaj oblik glasovanja zahtijeva višu razinu informiranosti i angažmana, zbog čega ga lakše prihvaćaju i koriste oni birači koji aktivnije prate političke procese.

Rezultati ovog istraživanja dodatno potvrđuju da preferencijsko glasovanje treba promatrati kao oblik političkog ponašanja koji nastaje u interakciji institucionalnih pravila i individualnih karakteristika birača. U tom smislu, nalazi su u skladu s tezom da dizajn izbornog sustava, osobito pravila vezana uz preferencijske glasove, značajno utječe na obrasce njihova korištenja (Nagtzaam i van Erkel, 2017). Iako ispitanici prepoznaju potencijal preferencijalnog glasovanja u povećanju političkog utjecaja i demokratičnosti izbora, rezultati istovremeno ukazuju na ograničeni doseg tog mehanizma, što je u skladu s nalazima prema kojima u fleksibilnim listnim sustavima samo manji broj kandidata uspijeva ostvariti promjenu redoslijeda na listi (André et al., 2015). U tom kontekstu može se postaviti pitanje u kojoj mjeri preferencijalno glasovanje u Hrvatskoj uistinu ostvaruje svoju normativnu funkciju povećanja utjecaja birača. Relativno visok prag od 10 % može ograničiti stvarni učinak preferencijalnih glasova, čime sustav u praksi zadržava elemente zatvorenih lista, unatoč formalnoj otvorenosti. Dobiveni nalazi otvaraju i šire normativno pitanje stvarnog dosega preferencijalnog glasovanja u hrvatskom izbornom sustavu. Iako ispitanici percipiraju ovaj mehanizam kao sredstvo povećanja demokratičnosti i političkog utjecaja birača, relativno visok prag potreban za promjenu redoslijeda kandidata može u praksi ograničiti njegov učinak. Time se postavlja pitanje u kojoj mjeri preferencijalno glasovanje u postojećem institucionalnom okviru doista doprinosi jačanju političke reprezentacije birača ili zadržava dominantnu ulogu stranačkih struktura.

Posebno važan nalaz odnosi se na ulogu političkog interesa, koji se pokazao ključnim prediktorom pozitivnih stavova prema preferencijalnom glasovanju. Ovaj rezultat potvrđuje nalaze ranijih istraživanja koja ukazuju na to da politički informirani i angažirani birači češće koriste preferencijske glasove (André et al., 2012), što implicira da preferencijsko glasovanje predstavlja zahtjevniji oblik političke participacije. U tom kontekstu, rezultati

se mogu interpretirati i kroz koncept ograničene racionalnosti, budući da birači, suočeni s većim kognitivnim zahtjevima, često koriste heuristike poput pozicije kandidata na listi (Marcinkiewicz i Stegmaier, 2015). Time se dodatno objašnjava zašto, unatoč formalnoj mogućnosti izbora kandidata, dio birača i dalje donosi odluke u okviru stranački strukturiranih izbora. Iako su ovi nalazi u skladu s prethodnim međunarodnim istraživanjima (André et al., 2012), hrvatski kontekst pokazuje da politički interes nije povezan samo s češćim korištenjem preferencijskog glasa, nego i s pozitivnijom percepcijom njegove demokratske vrijednosti. Time rezultati upućuju na to da politički interes djeluje kao važan posrednik između institucionalnih mogućnosti koje pruža preferencijalno glasovanje i subjektivne procjene njegove učinkovitosti. Takav nalaz proširuje dosadašnje spoznaje jer pokazuje da učinci preferencijalnog sustava ovise ne samo o izbornim pravilima nego i o političkim kompetencijama birača.

Rezultati koji upućuju na umjerenu razinu personalizacije političkog izbora ukazuju na postojanje hibridnog obrasca ponašanja birača. S jedne strane, rezultati potvrđuju važnost individualnih karakteristika kandidata, što je u skladu s istraživanjima koja ističu ulogu evaluacija kandidata u izbornom odlučivanju (Gattermann i De Vreese, 2017), kao i važnost političke komunikacije i kampanjskih strategija u oblikovanju preferencija birača (Faulí Molas, 2026). S druge strane, relativno niže razine aktivnog informiranja o kandidatima sugeriraju da personalizacija nije u potpunosti razvijena, već da birači i dalje djelomično ostaju oslonjeni na stranačke okvire. Takvi rezultati mogu se dodatno objasniti teorijskim pristupima koji preferencijsko glasovanje promatraju kao mehanizam koji istodobno potiče razvoj osobnog glasa kandidata i unutarstranačku konkurenciju (Crisp et al., 2013), ali i generira potencijalne napetosti između individualnih i stranačkih interesa (Arter, 2026). U tom smislu, preferencijski glasovi ne djeluju samo kao instrument biračkog izbora, već i kao signal unutar političkih stranaka, koji može utjecati na političke karijere i pozicioniranje kandidata (Folke et al., 2016).

Rezultati također upućuju na važnost karakteristika kandidata u procesu odlučivanja birača. U skladu s nalazima koje pružaju Put i Maddens (2015), može se pretpostaviti da lokalna ukorijenjenost i osobna reputacija kandidata predstavljaju značajan izvor preferencijskih

glasova. Istovremeno, obrasci glasovanja mogu biti oblikovani i kroz mehanizme homofilije, odnosno sklonosti birača prema kandidatima sličnih obilježja (Coufálová et al., 2023), dok istraživanja dodatno ukazuju na postojanje rodno uvjetovanih obrazaca glasovanja (Giger et al., 2014). Međutim, preferencijsko glasovanje ne mora nužno rezultirati normativno poželjnim ishodima, budući da empirijski nalazi pokazuju i mogućnost diskriminacije kandidata na temelju etničkog podrijetla (Portmann i Stojanović, 2019).

U širem smislu, dobiveni rezultati potvrđuju da se preferencijsko glasovanje ne može analizirati izolirano od političkog i institucionalnog konteksta. Obrasci biračkog ponašanja ovise o interakciji institucionalnih pravila, političke kulture i strukture stranačkog sustava (Bochel et al., 2017; Dolezal i Zeglovits, 2014). U tom kontekstu, iako preferencijsko glasovanje može povećati osjećaj političkog utjecaja i angažmana birača, ne postoje jednoznačni dokazi da ono nužno dovodi do šireg političkog učinka, poput smanjenja polarizacije ili jačanja umjerenih političkih opcija (Coakley i Fraenkel, 2017).

Rezultati ovog istraživanja mogu se dodatno interpretirati u okviru teorije personalizacije politike. Preferencijsko glasovanje omogućuje biračima izražavanje individualiziranih preferencija prema kandidatima (Wauters et al., 2020), no empirijski nalazi upućuju na to da personalizacija nije jedinstven proces. Razlikovanje između različitih razina personalizacije pokazuje da, iako kandidati (osobito politički lideri) mogu privući značajan broj preferencijskih glasova, većina kandidata djeluje unutar ograničenja stranačkih struktura (Wauters et al., 2018). Ovi rezultati dodatno su u skladu s nalazima koji ukazuju na koegzistenciju personaliziranih i stranački utemeljenih obrazaca političkog ponašanja (Pritoni i Vignati, 2019).

Dodatno, uloga medija i kampanja predstavlja važan kontekstualni faktor u oblikovanju preferencijskog glasovanja. Iako povećana medijska vidljivost može pozitivno utjecati na izborni uspjeh kandidata (Spierings i Jacobs, 2014), razlike u profesionalizaciji kampanja i razinama političke mobilizacije također igraju značajnu ulogu (Tenscher et al., 2012). Istovremeno, političko ponašanje birača može biti oblikovano i širim kontekstom izbora, osobito u situacijama koje se mogu interpretirati kao „drugorazredne“, gdje birači odluke donose na

temelju faktora koji nadilaze neposredni izborni kontekst (Schmitt et al., 2020).

Rezultati ovog istraživanja potvrđuju da preferencijsko glasovanje predstavlja kompleksan i višedimenzionalan fenomen. Njegovi učinci proizlaze iz kombinacije institucionalnih pravila, individualnih karakteristika birača i kontekstualnih čimbenika, što je u skladu s ranijim istraživanjima (André et al., 2015; Nagtzaam i van Erkel, 2017). Iako ono otvara prostor za jačanje veze između birača i kandidata te potencijalno povećava odgovornost političkih aktera (Bengtsson i Wass, 2010), istovremeno zadržava snažan utjecaj stranačkih struktura. Ovakav hibridni karakter preferencijskog glasovanja potvrđuje tezu o rastućoj, ali još uvijek ograničenoj personalizaciji politike (Mughan, 2015; Kokorić, 2025), pri čemu granica između individualiziranog i stranački strukturiranog političkog izbora ostaje dinamična i kontekstualno uvjetovana.

Dobiveni rezultati imaju važne implikacije za razumijevanje odnosa između institucionalnog dizajna i stvarnog ponašanja birača. Iako preferencijsko glasovanje normativno pretpostavlja povećanje izbora i utjecaja birača, rezultati ovog istraživanja sugeriraju da se taj potencijal ostvaruje selektivno, prije svega među politički zainteresiranim i informiranim biračima, što je u skladu s nalazima André et al. (2012). Nalazi također ukazuju na ograničenu razinu personalizacije i postojanje hibridnog obrasca političkog ponašanja, u kojem se kombiniraju individualni i stranački elementi, što potvrđuju i Pritoni i Vignati (2019). Istodobno, uočeni jaz između percepcije političkog utjecaja i stvarnog informiranja o kandidatima dodatno ističe važnost kognitivnih ograničenja u političkom odlučivanju (Marcinkiewicz i Stegmaier, 2015). Preferencijski glasovi pritom imaju i funkciju signala političkim strankama o popularnosti kandidata (Folke et al., 2016), što može utjecati na unutarstranačke procese i političke karijere. U cjelini, rezultati upućuju na ambivalentnu prirodu preferencijskog glasovanja: iako ono može ojačati vezu između birača i kandidata (Bengtsson i Wass, 2010), njegovi učinci ostaju ograničeni institucionalnim i kontekstualnim faktorima. Daljnja istraživanja trebala bi se usmjeriti na dublje razumijevanje ovih interakcija kako bi se preciznije procijenio stvarni demokratski potencijal preferencijskog glasovanja. Time se potvrđuje da preferencijsko glasovanje predstavlja važan, ali ograničen instrument demokratizacije izbornog procesa.

Pri interpretaciji dobivenih rezultata potrebno je uzeti u obzir da je istraživanje provedeno na prigodnom uzorku ispitanika iz Rovinja. Zbog toga nalaze nije moguće generalizirati na populaciju birača Republike Hrvatske, nego ih treba promatrati kao pokazatelj obrazaca koji zahtijevaju provjeru na reprezentativnim nacionalnim uzorcima. Rezultati ovog istraživanja ne samo da potvrđuju dosadašnje međunarodne spoznaje o preferencijalnom glasovanju, nego ih i proširuju pokazujući da njegovi učinci ovise o nacionalnom institucionalnom kontekstu. Hrvatski slučaj pokazuje da pozitivni stavovi birača prema preferencijalnom glasovanju mogu koegzistirati s institucionalnim ograničenjima koja umanjuju njegov stvarni učinak. Dodatni doprinos rada predstavlja razvoj i psihometrijska provjera Skale procjene stavova birača prema preferencijalnom glasovanju, čime je stvoren instrument za buduća istraživanja i komparativne analize izbornih sustava.

ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje imalo je za cilj ispitati stavove birača o preferencijalnom glasovanju na parlamentarnim izborima u Republici Hrvatskoj te utvrditi razlike u tim stavovima s obzirom na politički interes, izbornu ponašanje i dob ispitanika. Osim empirijskih nalaza o stavovima birača prema preferencijalnom glasovanju, istraživanje donosi i metodološki doprinos kroz razvoj i psihometrijsku provjeru mjernog instrumenta za procjenu stavova birača prema preferencijalnom glasovanju, uključujući procjenu njegove pouzdanosti i konstruktne valjanosti, čime se otvara mogućnost njegove primjene u budućim istraživanjima i komparativnim analizama izbornih sustava. Rezultati su pokazali da birači u pravilu imaju umjereno do visoko pozitivne stavove prema preferencijalnom glasovanju, pri čemu ga percipiraju kao mehanizam koji povećava njihov politički utjecaj, odgovornost kandidata i opću demokratičnost izbornog procesa. Utvrđeno je da politički zainteresirani birači iskazuju statistički značajno pozitivnije stavove prema preferencijalnom glasovanju u odnosu na birače bez političkog interesa. Također, birači koji su koristili preferencijalni glas pokazuju pozitivnije percepcije sustava, što upućuje na važnost neposrednog iskustva u oblikovanju stavova, iako razlike u percepciji njegove demokratičnosti nisu u potpunosti potvrđene. Dob se također pokazala kao značajan faktor, pri čemu mlađi birači pokazuju veću sklonost personalizaciji političkog izbora i pozitiv-

nije stavove prema sustavu u odnosu na starije ispitanike. Unatoč općenito pozitivnim stavovima, rezultati ukazuju i na određena ograničenja u praksi, osobito u pogledu slabije izražene personalizacije glasovanja, što sugerira da birači i dalje u velikoj mjeri ostaju usmjereni na političke stranke, a manje na individualne kandidate. Time se potvrđuje kompleksnost odnosa između institucionalnih mogućnosti i stvarnog ponašanja birača.

Unatoč značajnim nalazima, istraživanje ima nekoliko ograničenja koja je potrebno uzeti u obzir pri interpretaciji rezultata. Budući da je riječ o prigodnom uzorku prikupljenom na području Rovinja, rezultate nije moguće generalizirati na populaciju svih birača Republike Hrvatske. Nalaze treba promatrati kao indikativne te ih potvrditi na reprezentativnom nacionalnom uzorku. Podaci su prikupljeni metodom samoprocjene putem anketnog upitnika, pri čemu postoji mogućnost pojave subjektivnih pristranosti, poput društveno poželjnih odgovora ili netočne procjene vlastitog političkog ponašanja i interesa. Budući da je istraživanje provedeno kao presječno, nije moguće pratiti promjene stavova kroz vrijeme niti pouzdano utvrditi uzročno-posljedične odnose. Premda je korišten instrument visoke unutarnje konzistentnosti, pojedini aspekti političkog ponašanja, poput stvarnog glasovanja ili utjecaja medija, nisu mogli biti u potpunosti obuhvaćeni niti precizno izmjereni.

Buduća istraživanja trebala bi se temeljiti na reprezentativnijim i geografski širim uzorcima kako bi se osigurala veća razina generalizacije rezultata na nacionalnoj razini. Praćenje promjena u stavovima birača kroz vrijeme može se unaprijediti primjenom longitudinalnog istraživačkog dizajna, osobito u kontekstu različitih izbornih ciklusa. Dublje razumijevanje motiva i razloga iza preferencijalnog glasovanja moguće je postići kombiniranjem kvantitativnih i kvalitativnih metoda, primjerice kroz intervju ili fokus grupe. Posebnu pažnju pritom vrijedi usmjeriti na ulogu medija i društvenih mreža u oblikovanju izbornih odluka, kao i na značaj političke edukacije u razumijevanju i korištenju preferencijalnog sustava. Komparativna analiza s državama koje primjenjuju slične izborne modele dodatno bi doprinijela razumijevanju specifičnosti hrvatskog sustava, uključujući učinke praga od 10 %. Posebno važnim područjem daljnjih istraživanja pokazuje se odnos između institucionalnih obilježja izbornog sustava i stvarnog ponašanja birača, s ciljem unaprjeđenja demokratskih procesa.

LITERATURA

- Ahrens, P., & Lang, S. (2025). Quotas Unhinged? How the Change to Preferential Voting Impacts Women's Representation in Two German Länder. *Political Studies*, 0(00), 1-24. <https://doi.org/10.1177/00323217251410745>
- André, A., Wauters, B., & Pilet, J. B. (2012). It's not only about lists: explaining preference voting in Belgium. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 22(3), 293-313. <https://doi.org/10.1080/17457289.2012.692374>
- André, A., Depauw, S., Shugart, M. S., & Chytlek, R. (2015). Party nomination strategies in flexible-list systems: Do preference votes matter?. *Party Politics*, 23(5), 589-600. <https://doi.org/10.1177/1354068815610974>
- Arter, D. (2026). Why do MPs run to become MEPs when most simply want to remain MPs? On servicing the personal vote and doing party service. *Comparative European Politics*, 24(1), 13. <https://doi.org/10.1057/s41295-025-00458-z>
- Babeck, W. (2025). Choosing Electoral Systems in Times of Electoral Manipulation. In W. Babeck & A. Weber (Eds.), *Writing Constitutions: Volume 3: Constitutional Principles* (pp. 121-157). Springer Nature Switzerland.
- Beblavý, M., & Veselkova, M. (2014). Preferential voting and the party-electorate relationship in Slovakia. *Party Politics*, 20(4), 521-532. <https://doi.org/10.1177/1354068811436055>
- Bengtsson, Å., & Wass, H. (2010). Styles of political representation: what do voters expect?., *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 20(1), 55-81. <https://doi.org/10.1080/17457280903450724>
- Bergh, J., & Bjørklund, T. (2011). The revival of group voting: Explaining the voting preferences of immigrants in Norway. *Political Studies*, 59(2), 308-327. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2010.00863.x>
- Bloom, S. (2011). The 2010 Latvian parliamentary elections. *Electoral Studies*, 30(2), 379-383. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2011.03.003>
- Boix, C. (2010). Electoral markets, party strategies, and proportional representation. *American Political Science Review*, 104(2), 404-413. <https://doi.org/10.1017/S0003055410000146>
- Bol, D. (2016). Electoral reform, values and party self-interest. *Party Politics*, 22(1), 93-104. <https://doi.org/10.1177/1354068813511590>
- Bochel, H., Denver, D., & Steven, M. (2017). Report on Scottish council elections 2017. UK Electoral Commission.
- Bräuninger, T., Brunner, M., & Däubler, T. (2012). Personal vote-seeking in flexible list systems: How electoral incentives shape Belgian MPs' bill initiation behaviour. *European Journal of Political Research*, 51(5), 607-645. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2011.02047.x>
- Calvo, E., Guarnieri, F., & Limongi, F. (2015). Why coalitions? Party system fragmentation, small party bias, and preferential vote in Brazil. *Electoral studies*, 39, 219-229. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2015.03.012>
- Carey, J. M., & Hix, S. (2011). The electoral sweet spot: Low-magnitude proportional electoral systems. *American Journal of Political Science*, 55(2), 383-397. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00495.x>
- Ceranić, V. (2007). Izborni sustav Republike Hrvatske: studentski osvrt. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 41(85), 171-0.
- Coakley, J., & Fraenkel, J. (2017). The ethnic implications of preferential voting. *Government and Opposition*, 52(4), 671-697. <https://doi.org/10.1017/gov.2017.4>
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Coufalová, L., Mikula, Š., & Ševčík, M. (2023). Homophily in voting behavior: Evidence from preferential voting. *Kyklos*, 76(2), 281-300.
20. Crisp, B. F., Olivella, S., Malecki, M., & Sher, M. (2013). Vote-earning strategies in flexible list systems: Seats at the price of unity. *Electoral Studies*, 32(4), 658-669. <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2013.02.007>

- Čular, G. (2023). Jesu li biračima važnije stranke ili kandidati? Učinci preferencijskog glasanja u Hrvatskoj. *Anali hrvatskog politološkog društva*, 20, 9-37. <https://doi.org/10.20901/an.20.11>
- Däubler, T., Lühiste, M., & Chiru, M. (2025). Do public attitudes on gender equality affect candidate selection in proportional representation systems? Evidence from European Parliament elections. *European Union Politics*, 26(1), 45-65. <https://doi.org/10.1177/14651165241299111>
- Dolezal, M., & Zeglovits, E. (2014). Almost an earthquake: The Austrian parliamentary election of 2013. *West European Politics*, 37(3), 644-652. <https://doi.org/10.1080/01402382.2014.895524>
- Erzeel, S., & Caluwaerts, D. (2015). Is it gender, ideology or resources? Individual-level determinants of preferential voting for male or female candidates. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 25(3), 265-283. <https://doi.org/10.1080/17457289.2015.1008495>
- Farrell, D. M., & McAllister, I. (2006). Voter satisfaction and electoral systems: Does preferential voting in candidate-centred systems make a difference? *European Journal of Political Research*, 45(5), 723-749. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00633.x>
- Faulí Molas, C. (2026). Tweeting about the environment in a European campaign. Are candidates in the European Parliament elections responsive to citizens' environmental concerns?. *Journal of European Integration*, 1-24. <https://doi.org/10.1080/07036337.2026.2649269>
- Folke, O., Persson, T., & Rickne, J. (2016). The primary effect: Preference votes and political promotions. *American Political Science Review*, 110(3), 559-578. <https://doi.org/10.1017/S0003055416000241>
- Fortin-Rittberger, J., & Rittberger, B. (2015). Nominating women for Europe: Exploring the role of political parties' recruitment procedures for European Parliament elections. *European Journal of Political Research*, 54(4), 767-783. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12101>
- Gattermann, K., & De Vreese, C. H. (2017). The role of candidate evaluations in the 2014 European Parliament elections: Towards the personalization of voting behaviour?. *European Union Politics*, 18(3), 447-468. <https://doi.org/10.1177/1465116517704519>
- Giger, N., Holli, A. M., Lefkofridi, Z., & Wass, H. (2014). The gender gap in same-gender voting: The role of context. *Electoral Studies*, 35, 303-314. <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2014.02.009>
- Holli, A. M., & Wass, H. (2010). Gender-based voting in the parliamentary elections of 2007 in Finland. *European Journal of Political Research*, 49(5), 598-630. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.01910.x>
- Hosch-Dayican, B., Amrit, C., Aarts, K., & Dassen, A. (2016). How do online citizens persuade fellow voters? Using Twitter during the 2012 Dutch parliamentary election campaign. *Social science computer review*, 34(2), 135-152. <https://doi.org/10.1177/0894439314558200>
- Hug, S. (2013). Parliamentary voting. In W. Müller & H. Narud. (Eds.), *Party Governance and Party Democracy* (pp. 137-157). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-6588-1_8
- Irwin, G. A., & Van Holsteyn, J. J. (2012). Strategic electoral considerations under proportional representation. *Electoral Studies*, 31(1), 184-191. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2011.10.007>
- Jacobs, K., & Leyenaar, M. (2011). "A conceptual framework for major, minor, and technical electoral reform. *West European Politics*, 34(3), 495-513. <https://doi.org/10.1080/01402382.2011.555977>
- Kasapović, M. (2004) Lokalno izborno pravo u Hrvatskoj u komparativnoj perspektivi. U Z. Kasapović, M. Kasapović, i D. Lalić (Ur.), *Lokalna politika u Hrvatskoj – tri studije* (str. 61-95). Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Karvonen, L. (2004). Preferential voting: Incidence and effects. *International Political Science Review*, 25(2), 203-226. <https://doi.org/10.1177/0192512104041283>
- Karvonen, L. (2014) *The personalisation of politics: A study of parliamentary democracies*. ECPR press.

- Kokorić, D. (2025) Personalizacija parlamentarnih izbora u Hrvatskoj. Disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti.
- Leslie, P. (2025). The parliamentary voting behaviour of 'teal' independent MPs. *Australian Journal of Political Science*, 60(1), 130-140. <https://doi.org/10.1080/10361146.2025.2498152>
- Linek, L., & Škvrňák, M. (2025). Media effects on preferential voting in a flexible-list PR system. *Acta Politica*, 1-23. <https://doi.org/10.1057/s41269-025-00388-4>
- Louwerse, T., & Otjes, S. (2016). Personalised parliamentary behaviour without electoral incentives: the case of the Netherlands. *West European Politics*, 39(4), 778-799. <https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1111041>
- Lühiste, M., & Kenny, M. (2016). Pathways to power: Women's representation in the 2014 European Parliament elections. *European Journal of Political Research*, 55(3), 626-641. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12144>
- Marcinkiewicz, K., & Stegmaier, M. (2015). Ballot position effects under compulsory and optional preferential-list PR electoral systems. *Political Behavior*, 37(2), 465-486. <https://doi.org/10.1007/s11109-014-9294-0>
- Marien, S., Dassonneville, R., & Hooghe, M. (2015). How second order are local elections? Voting motives and party preferences in Belgian municipal elections. *Local Government Studies*, 41(6), 898-916. <https://doi.org/10.1080/03003930.2015.1048230>
- Marsh, M. (1985). The voters decide?: Preferential voting in European list systems. *European Journal of Political Research*, 13(4), 365-378. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1985.tb00132.x>
- McCune, D., & McCune, L. (2024). Does the choice of preferential voting method matter? An empirical study using ranked choice elections in the United States. *Representation*, 60(1), 1-16. <https://doi.org/10.1080/00344893.2022.2133003>
- McElroy, G., & Marsh, M. (2010). Candidate gender and voter choice: Analysis from a multimember preferential voting system. *Political Research Quarterly*, 63(4), 822-833. <https://doi.org/10.1177/1065912909336270>
- Mughan, A. (2015). Parties, conditionality and leader effects in parliamentary elections. *Party Politics*, 21(1), 28-39. <https://doi.org/10.1177/1354068812462930>
- Nagtzaam, M., & Van Erkel, P. (2017). Preference votes without preference? Institutional effects on preference voting: an experiment. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 27(2), 172-191. <https://doi.org/10.1080/17457289.2016.1243542>
- Obholzer, L., & Daniel, W. T. (2016). An online electoral connection? How electoral systems condition representatives' social media use. *European Union Politics*, 17(3), 387-407. <https://doi.org/10.1177/1465116516630149>
- Pamies, C., & Cordero, G. (2024). Choosing among the chosen? Electoral lists and party primaries in Europe. *Journal of Contemporary European Studies*, 32(1), 96-109.
- Passarelli, G. (2017). Determinants of preferential voting in Italy: General lessons from a crucial case. *Representation*, 53(2), 167-183. <https://doi.org/10.1080/00344893.2017.1354910>
- Passarelli, G. (2020). *Preferential voting systems. Influence on Intra-Party Competition and Voting Behaviour*. Springer International Publishing.
- Picula, B. (2014). Element izbora ili odlika izbora u cijelosti? Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, 5(17), 69-72.
- Picula, B., i Žnidarić, K. (2015). Geneza i kontekst političke komunikacije u Hrvatskoj na referendumu o članstvu u Europskoj uniji iz 2012. i na europskim izborima iz 2013. i 2014. – četvrt stoljeća između nacionalnih i europskih tema. *Međunarodne studije*, 15(3), 9-27.
- Portmann, L., & Stojanović, N. (2019). Electoral discrimination against immigrant-origin candidates. *Political Behavior*, 41(1), 105-134. <https://doi.org/10.1007/s11109-017-9440-6>
- Pritoni, A., & Vignati, R. (2019). Turnout, preferential voting and vote flows in the EU election. *Journal of Modern Italian Studies*, 24(5), 691-715. <https://doi.org/10.1080/1354571X.2019.1681688>

- Put, G. J., & Maddens, B. (2015). The effect of municipality size and local office on the electoral success of Belgian/Flemish election candidates: a multilevel analysis. *Government and Opposition*, 50(4), 607-628. <https://doi.org/10.1017/gov.2014.36>
- Ramonaite, A. (2010). Voting advice applications in Lithuania: promoting programmatic competition or breeding populism?. *Policy & Internet*, 2(1), 117-147. <https://doi.org/10.2202/1944-2866.1027>
- Rybář, M., & Spáč, P. (2017). The March 2016 parliamentary elections in Slovakia: A political earthquake. *Electoral Studies*, 45, 153-156. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.10.010>
- Schmitt, H., Sanz, A., Braun, D., & Teperoglou, E. (2020). It all happens at once: Understanding electoral behaviour in second-order elections. *Politics and Governance*, 8(1), 6-18. <https://doi.org/10.17645/pag.v8i1.2513>
- Spierings, N., & Jacobs, K. (2014). Getting personal? The impact of social media on preferential voting. *Political Behavior*, 36, 215-234. <https://doi.org/10.1007/s11109-013-9228-2>
- Stegmaier, M., Tosun, J., & Vlachová, K. (2013). Women's parliamentary representation in the Czech Republic: Does preference voting matter?. *East European Politics and Societies*, 28(1), 187-204. <https://doi.org/10.1177/0888325413494771>
- Tenscher, J., Mykkänen, J., & Moring, T. (2012). Modes of professional campaigning: A four-country comparison in the European parliamentary elections, 2009. *The International Journal of Press/Politics*, 17(2), 145-168. <https://doi.org/10.1177/1940161211433839>
- Thijssen, P., van Dijk, R., & van Erkel, P. (2025). Exploring the effect of personalized voting on affective polarization: Prototypical leadership and campaign effects. *Acta Política*, 60(2), 189-215. <https://doi.org/10.1057/s41269-023-00319-1>
- Tomczak, M., & Tomczak, E. (2014). The need to report effect size estimates revisited. An overview of some recommended measures of effect size. *Trends in Sport Sciences*, 1(21), 19-25.
- Toplak, J. (2017). Preferential voting: definition and classification. *Lex Localis*, 15(4), 737-761. [https://doi.org/10.4335/15.4.737-761\(2017\)](https://doi.org/10.4335/15.4.737-761(2017))
- van Erkel, P. F. A. (2017). Preferential votes. Explaining individual electoral success in intra-party competition. Dissertation. Universiteit Antwerpen, Faculteit Sociale Wetenschappen.
- Vasquez, B. E. V. (2025). The effect of preferential voting on the election of women to the Peruvian Congress 2020-2021. *Revista Elecciones*, 24(30). <https://doi.org/10.53557/Elecciones.2025.v4n30.05.en>
- Wauters, B., Thijssen, P., Pilet, J. B., & Van Aelst, P. (2018). Centralized personalization at the expense of decentralized personalization. The decline of preferential voting in Belgium (2003-2014). *Party politics*, 24(5), 511-523. <https://doi.org/10.1177/1354068816678882>
- Wauters, B., Thijssen, P., & Van Erkel, P. (2020). Preference voting in the low countries: A research overview. *Politics Low Countries*, 2, 77-106. <https://doi.org/10.5553/PLC/258999292020002001004>

PREFERENČNO GLASOVANJE NA PARLAMENTARNIH VOLITVAH NA HRVAŠKEM IN NJEGOVI UČINKI NA POLITIČNO VEDENJE TER PERCEPCIJO KANDIDATOV PRI VOLIVCIH

Anthony Ban, Alma Mater Europaea, Branka Ličanin, Dinko Bilić, Božidar Veljković

POVZETEK: Preferenčni volilni model na Hrvaškem se uvršča med sisteme odprtih list, podobno kot v nekaterih drugih državah članicah Evropske unije, vendar s specifično značilnostjo 10-odstotnega praga – kandidat mora prejeti najmanj 10 % vseh glasov, ki jih je lista osvojila v volilni enoti, da lahko spremeni vnaprej določen vrstni red. V primerjalnem smislu se ta prag šteje za razmeroma visokega v primerjavi z nekaterimi drugimi sistemi. Cilj raziskave je preučiti stališča volivcev do preferenčnega glasovanja na volitvah na Hrvaškem ter ugotoviti, ali obstajajo razlike v teh stališčih glede na politični interes, volilno vedenje in starostne značilnosti volivcev. Postavljena je bila ena splošna hipoteza in tri specifične hipoteze. Splošna hipoteza se glasi: obstajajo statistično značilne razlike v stališčih do preferenčnega glasovanja med volivci v Republiki Hrvaški glede na njihove sociodemografske značilnosti in prisotnost političnega interesa. Specifične hipoteze so naslednje: H1: Volivci, ki izkazujejo politični interes, izražajo statistično značilno bolj pozitivna stališča do preferenčnega glasovanja v primerjavi z volivci, ki ne izkazujejo političnega interesa; H2: Volivci, ki so na volitvah oddali preferenčni glas, izražajo statistično značilno bolj pozitivno percepcijo demokratične narave preferenčnega sistema v primerjavi z volivci, ki niso oddali preferenčnega glasu; H3: Mlajši volivci izkazujejo statistično značilno višjo raven personalizacije politične izbire oziroma večji poudarek na posameznih kandidatih pri glasovanju v primerjavi s starejšimi volivci. Vzorec raziskave je zajemal 300 volivcev z območja Rovinja (Republika Hrvaška). Raziskava je bila izvedena februarja 2026. Za potrebe raziskave je bila oblikovana lestvica za oceno stališč volivcev do preferenčnega glasovanja. Podatki so bili zbrani z anketnim vprašalnikom, statistična analiza pa je bila izvedena v programu SPSS (različica 23). Rezultati raziskave so pokazali, da so postavljene hipoteze statistično potrjene, ob delni potrditvi druge hipoteze. Ugotovitve potrjujejo pomembno povezanost med preferenčnim glasovanjem, političnim interesom in percepcijo kandidatov ter poudarjajo njegovo vlogo v sodobnih volilnih procesih na Hrvaškem.

KLJUČNE BESEDE: preferenčno glasovanje, parlamentarne volitve, politično vedenje, stališča volivcev, percepcija kandidatov